

tendence řešit toto napětí tak, že se myslitel odvrátí od všech ožehavých „aktualit“, čímž si domněle zajistí „nadčasovost“ výsledků svých úvah. Jenže skutečná nadčasovost a trvalá filosofická hodnota se prosazuje pouze cestou sepětí s každodenností, se zlobou dne.

Ludvík Tošenovský

Allgemeiner Kantindex zu Kants gesammelten Schriften, Band 16/17: Wortindex zu Kants gesammelten Schriften, Band 1/2 (Wortindex zu Band 1–9 von Kants gesammelten Schriften); Walter de Gruyter & Co., Berlin 1967, 1. a 2. svazek 1110 stran.

O *Věcném rejstříku ke Kantově Kritice čistého rozumu* (Sachindex zu Kants Kritik der reinen Vernunft) jsem již referoval – viz *Sborník* 1968, B 15, str. 133–135. Tento rejstřík však netvoří součást dosud neuzavřené úplné edice *Kantových sebraných spisů*. První tři oddíly, tj. Kantovy vlastní spisy (sv. 1–9), korespondence (sv. 10–13) a pozůstalost (sv. 14–23), a část čtvrtého oddílu z Kantových přednášek, tj. *Přednášky o logice* (sv. 24) a *Přednášky o metafyzice a racionální teologii* (sv. 28), byly již vydány – ze čtvrtého oddílu zbývá vydat ještě *Přednášky o fyzické geografii* (sv. 25), *Přednášky o antropologii* (sv. 26), *Přednášky o etice a morální filosofii* (sv. 27) a dodatkový svazek: *Encyklopedie, matematika a fyzika* (sv. 29). Celá tato úplná edice má být uzavřena pátým oddílem, který má sestávat z *Věcného rejstříku* k ní. V něm bude zahrnut i *Věcný rejstřík ke Kantově kritice čistého rozumu*, zajistě však v přepracované podobě.

Z načrtnutého rozsahu úplné edice *Kantových sebraných spisů* je patrné i to, že do ní nebude patřit ani *Obecný Kantův rejstřík*, o jehož dvou svazcích budu nyní referovat. Je to trochu škoda, protože je vybudován výlučně na této edici a v tomto smyslu je i její součástí. Z programu práce na tomto rejstříku je však zároveň patrné, že jeho nejdůležitější součástí pro kantologické bádání, tj. rejstřík pramenů, bude vydán jen jako skriptum bonnské university. Celý *Obecný Kantův rejstřík* budou tvořit tři oddíly v rozsahu asi dvaceti jednoho svazku. První oddíl bude rejstřík míst (Stellenindex) a bude mít patnáct svazků (sv. 1–15). Jeho smyslem je určit ke Kantovu výrazu příslušné místo v textu – před jeho otiskem je pro badatele k dispozici na bonnské universitě. Druhý oddíl bude tvořit rejstřík výrazů (Wortindex) a má čtyři svazky (sv. 16–19). Tento rejstřík si neklade za úkol nic jiného, než stanovit frekvenci jednotlivých Kantových výrazů. Třetí oddíl bude osobní rejstřík a rejstřík pramenů, který bude sestávat z posledních dvou svazků (sv. 20–21). Celý tento oddíl bude mít tři stupně. První stupeň bude pouze osobní rejstřík a jako sv. 20 této edice bude zahrnovat osobní jména ze sv. 1–23 *Kantových sebraných spisů*. Tento stupeň bude pak ve sv. 21 zahrnovat osobní jména ze sv. 24 až 29 *Kantových sebraných spisů*. Druhý stupeň bude rozšířen o udání veškerých pramenů ke Kantovým sebraným spisům a třetí stupeň i o udání pramenů z literatury o Kantovi – právě tyto dva stupně, které mají pro kantology největší význam, budou publikovány pouze ve formě skripta. Přimlouvám se za jejich knižní publikaci. Celá edice toho rejstříku představuje nebyvalý a monumentální podnik, že nemá srovnání. A navíc jeho zpracování pomocí elektronických počítačů zaručuje naprostou přesnost. Jsou-li nějaké nedostatky, lze je redukovat na přípravu zpracování.

Svazky 16 a 17 Obecného Kantova rejstříku, o nichž nyní budu referovat, jsou rejstříkem k 1.–9. svazku *Kantových sebraných spisů*, tj. k jeho tištěným spisům. Jak jsem již řekl, jde o rejstřík výrazů (Wortindex), a to jak věcných i osobních (jmen), který si neklade za úkol nic jiného, než stanovit frekvenci všech jednotlivých Kantových výrazů. Rejstřík je uspořádán abecedně, na konci je v témže uspořádání připojen ještě rejstřík čísel, znaků a formulí Kantem užívaných (str. 1093–1110). Svislé kolony jsou rozděleny zhruba podle jednotlivých děl *Kantových sebraných spisů* a každá z nich uvádí počet Kantem použitého výrazu v daném dílu. A to tak, že první kolonka zahrnuje oba díly předkritických děl, druhá druhé vydání *Kritiky čistého rozumu*, třetí fragment prvního vydání *Kritiky čistého rozumu* ze čtvrtého dílu, čtvrtá *Prolegomena*, *Založení metafyziky mravů* a *Metafyzické základy přírodovědy* taktéž ze čtvrtého dílu, pátá *Kritiku praktického rozumu* z pátého dílu, šestá *Kritiku soudnosti* taktéž z pátého dílu, sedmá *Náboženství uvnitř mezi pouhého rozumu* a *Metafyziku mravů* ze šestého dílu, osmá zahrnuje menší a drobné spisy z Kantova kritického období, které jsou v sedmém a osmém dílu, devátá devátý díl,

v němž je *Logika*, *Fyzická geografie* a *Pedagogika* a desátá kolonka představuje pak součet Kantova použití daného výrazu ve všech spisech. Protože šlo o stanovení frekvence všech jednotlivých výrazů, nejsou uváděny stránky.

Tento rejstřík by se mohl zdát být dosti samoučelný, ale není, naopak poskytuje možnost zamýšlet se nad Kantovým živým jazykem, s nímž pracoval. To je zvláště důležité v době, která vidí bezprostřední souvislost filosofie a řeči a o té souvislosti spíše spekuluje, než aby prováděla i empirický výzkum. Tak jedním z prvních výsledků bylo, že proti očekávání je Kantův jazyk bohatší než třeba i Hegelův. V souvislosti s tímto výsledkem se zároveň zjistilo, že Kant je tvůrce filosofické němčiny nejen proto, že jako první systematicky psal německy, to se samozřejmě vědělo i předtím, ale že vytvářel filosofickou terminologii jako imanentní složku filosofie. Nemohu se zde ani zmínit o všech výsledcích, neboť dosud nebyly publikovány, získal jsem je jako sdělení. Je pochopitelné, že takové výsledky lze získat jen empirickým výzkumem, v němž se doslova noří jedna otázka za druhou. Na definitivní zpracování všech výsledků a jejich publikaci si však ještě počkáme, neboť nyní musí být dokončena úplná edice *Kantových spisů*, dokončen *Obecný Kantův rejstřík* a *Věcný rejstřík*.

Přes dokonalost tohoto rejstříku mám k němu jednu vážnou výhradu. Jak vyplývá již z návodu k jeho používání, je vybudován pouze na filologické metodě. Tak 4. pravidlo říká: „Wortverbindungen, wie z. B. ‚Mond- oder Sonnenfinsternis‘, erscheinen immer getrennt unter ‚Mond-‘ und unter ‚Sonnenfinsternis‘. Zusammen-gesetzte Worte dagegen, wie z. B. ‚Nicht-Wissen‘, werden nicht getrennt“ (str. 3). V případě takových příkladů na slovní vazby, jaký je uveden zde, bych neměl nejmenší námitky. Mé námitky se týkají takových slovních vazeb, které představují filosofické termíny čili terminologii, jako např. termín „formální logika“, „transcendentální logika“, „forma názoru“ aj. Rozčlenění těchto slovních vazeb na složky má pak za následek, že se z rejstříku zcela vytratí terminologie a tím se i znemožní možnost zjistit její frekvenci. Domnívám se, že tato nemožnost u tvůrce filosofické němčiny je velice vážným nedostatkem, který z rejstříku dělá spíše jen jakýsi polo-tovar. Je to již nenapravitelná škoda, která, když už se vynaložilo tolik úsilí, nemusela vůbec vzniknout, kdyby se jej vynaložilo poněkud více.

Ladislav Menzel

Hans Lenk: Kritik der logischen Konstanten. Philosophische Begründung der Urteilsformen vom Idealismus bis zur Gegenwart; Walter de Gruyter & Co., Berlin 1968, XXVIII + 687 stran.

Je to přepracovaná habilitační práce, kterou autor původně nazval „*Die Urteilsformen – Darstellung und Kritik ihrer Begründungen in der deutschen Tradition seit Kant*“ (1966). Je jistě pozoruhodné, že práce byla otištěna s doporučením filosofické fakulty technické university v Berlíně s podporou Německé badatelské společnosti (Deutsche Forschungsgemeinschaft) v takovém nakladatelství, jako je Gruyterovo. To přinejmenším dokazuje, že práce se těší velkému zájmu a že se mnoho očekává od jejího vlivu. Protože však jde především o práci filosofickou se zaměřením na logickou problematiku konstant v dějinách filosofie a logiky od Kantovy doby, lze očekávat její vliv především ve filosofii či filosofické problematice logiky. Není ovšem vyloučeno, že ovlivní i rozvoj logiky v Německu, vždyť problematika logických konstant je v logice fundamentální, avšak obávám se, že práce nesplní, co se od ní očekává, a to z řady důvodů, o nichž se zmíním.

Jak jsem již řekl, práce je zaměřena především historicky. Skládá se z dvaceti tří kapitol. Vedle úvodu, který tvoří první kapitolu, pojednává autor v sedmácti kapitolách o problému logických konstant čili forem soudů v tradiční logice počínaje I. Kantem a konče H. Cohenem, a to tak, že každému filosofovi věnuje jednu kapitolu. Z Kantem bezprostředně ovlivněných filosofů a logiků vybírá autor Jakoba, Kiesewettera, Kruga, K. L. Reinholda a R. Reinholda, Tieftrunka a Maimona, z německého idealismu Fichta, Schellinga, Hegela a K. Fischera, z antropologických psychologů Friese, Trendelenburga a Ulriciho, z filosofů platnosti Lotzeho a nakonec zmíněného novokantovce – zakladatele marburské školy novokantovské – H. Cohena. Z tohoto výběru je tedy patrné, jak to ostatně naznačuje i titul práce, že autor se věnuje výlučně německým filosofům a logikům kteří navíc buď přímo